

अथ

१०८ ~~१०८~~ मारकाजाम्युदयिकत्रादः

प्रारम्भः वि सं. १९६०

अमरकान्त
ADHA ARCHIVES

3133

पृ. १७ द्वि. १० तृ. ७ च. १६ कुश्या ७

मा.स.

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अथमानकासूजाविधिः॥ ॥तत्रगोमयपिंडक्रमः॥प्र

१

थमः ३ द्वितीय १७ तृतीय १० चतुर्थ ७ पंचम १६ षष्ठ ७ ततः॥ कस्मिन्

कुलेमंगलपंचकं स्यात्कस्मिन्कुलेमंगलसप्तकं स्यात्॥ त्रिमंगलं चापि कुलेपि सद्यो

नोलंघनीयां कुलेदेशधर्माः॥ मृतिकामंगलोद्देशबोधशतंभमंडपः॥ रमणीयः पर्वमुखः क

दली तोरणान्वितः॥ संध्याकाले कर्ता प्रक्षालितवारिपादौ स्वाचांतः कृतकुशपरिग्रहः पथ

मंदारवह्निर्देशस्थापितगोमयसप्तदशपिरुकासुः॥ ॥ ॐ श्रेष्ठे हत्यादिदेशकालौ स्मत्वा

प्रारिप्सतामुकर्मप्रतिबंधकदुरितोपसमनद्वारामृतिकामऊत्नाङ्गभूतत्वेन विना स्रजासुवर्का

रामः

१

दित्यादि सप्तदशगोमयमातृकापूजा मंहं करिष्ये ॥ इति संकल्पः ॥ आवाहनं यथा ॥ ॐ
कारस्य ब्रह्मा ऋषिर्देवि गायत्री छंदः परमात्मा शिर्वायुदेवता गरापते शवाहनपूजनयोर्वि
नियोगः ॥ ॐ गरा नात्मा ॥ ॐ भूर्भुवः स्वरिति महाव्याकृतीनां जमदग्निभरद्वाजभृगवः ऋष
योः शिर्वायुसूर्यादेवता देवी गायत्री देवी उष्णिग्देवी बृहत्यष्टंदासि गरापत्यावाहने विनि
योगः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः गरापते इहा गच्छेत्यावाह्ये प्रतिष्ठाप्य सुवर्णाद्यर्घ्यपात्रे गंधपुष्पाक्षतान्
क्षिपत्वा ॥ ॐ गरा नात्मेति मंत्रेण ॥ एतानि पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानीयानी श्रीगाराते नमः ॥ ए
वं गंधपुष्पाक्षतधूपदीपनैवेद्यैः पंचोपचारैः वस्त्रतांबूलभ्यांचमजयित्वा ॥ अलिं वध्वा प्रा

मा.स.

२

र्थयेत्। वक्तुं ऐति॥ वजावर्तातां च प्रार्थयित्वा विसर्जयेत्॥ ततः मनो जूरित्वा शीमे
रक्षतान् गृहीत्वा प्रतिष्ठाप्य॥ ॐ अदितिर्देवमाता च स्वाहा सिद्धि सरस्वति॥ कीर्तिलक्ष्मि
र्मेधा पुष्टिः श्रद्धा क्रिया मतिः॥ बुद्धिर्लज्जा वपुर्शांतिरेता गोमयमातरः॥ ॐ अदिति रसि॥ १ ॐ देव
मातासि॥ २ ॐ स्वाहासि॥ ३ ॐ सिद्धिरसि॥ ४ ॐ सरस्वत्यसि॥ ५ ॐ कीर्तिरसि॥ ६ ॐ लक्ष्मिरसि॥ ७ ॐ ध
तिरसि॥ ८ ॐ मेधासि॥ ९ ॐ पुष्टिरसि॥ १० ॐ श्रद्धासि॥ ११ ॐ क्रियासि॥ १२ ॐ मतिरसि॥ १३ ॐ बुद्धि
रसि॥ १४ ॐ लज्जासि॥ १५ ॐ वपुर्सि॥ १६ ॐ शांतिरसि॥ १७ प्रतिप्रत्येकं स्थेशेत्॥ एतानि पाद्या
र्घ्या चमनी यस्नानीय पुनराचमनीयानी चंदनानुलेपनं शालितंतुल्यपुष्पध्वजदीपनैवे

हस्तः

२

द्यतां बलवर्षदि. श्रीदित्ये नमः ॥ एवमोकारचतुर्थं तनो नो न स्वस्वनाममंत्रेण प्रत्येकं पुन
येत् ॥ श्रीदित्यादिशप्तदशमातरक्षमध्वं स्वस्थानं गच्छ ॥ ततः समाचारात् स्त्रीभिर्मृतिकामंग
लविधानं ॥ इति मृतिकामंगलविधिः ॥ ॥ अथ कलशस्थापनं ॥ तत्र मंडलमध्ये भरसिति
भूमि सोधनं ॥ ततो गोमया लबाले धान्यमसिति धान्यं स्थाप्य ॥ आजिघ्न कलशमिति तदुपर्य
ब्रह्म कलशभोगे दध्यक्षत भूषितं कलशं स्थापयित्वा ॥ बहुरास्योत्तमिति गंगा जलं ॥ याः फलि
नी कलं ॥ या ओषधीति सर्वोषधिः ॥ हिरण्यगर्भमिति पैचरत्नानि ॥ ओषधयः पितृयवान् ॥ गंध
हारमिति गंधः ॥ कांठात्कोडति दुर्वा ॥ अश्वत्थेवेति पंचपल्लवं ॥ पंचपल्लवाभावे आम्रपल्लवं ॥ ॐ

मा.प.

३

बृहस्पतेति वसुं ॥ ॐ तत्त्वायामिति मंत्रेण वत्सामावाह्यं जयेत् ॥ ततः केशं गंगादिंश्च ॥ सर्वसमुद्रं त्रि-
वेण ॥ ततः कलशमिति मंत्रेण ॥ ततो धान्यमसीति मंत्रेण कलशं मुखे धान्यं परयित्वा सरावदिकं
निधाय ॥ अग्निर्ज्योतिरिति मंत्रेण प्रज्वालितदीपानि धाययेत् ॥ ततः कलशं स्कंधे दृष्ट्वा ॥ गंगा
पतिं ^{दुर्गा} वा ^{शा} काश्विनिकुमारं च देवतासंम्यक् जयेत् ॥ तत्र संकल्प्य ॥ ॐ अद्येत्याममं कीर्य्य
माणमुक्तकर्म निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं गंगापतिं दुर्गावाय्याकाशश्विनिकुमारं जनमहं करि-
ष्ये ॥ इति श्रावणं पूजा मंत्राश्च ॥ ॐ कारत्यवत्ता शशिदैवी गायत्री हं द परमात्माग्निर्वायु
देवता सर्वकर्मा रंभे विनियोगः ॥ ॐ भूर्भुवः स्व रिति व्याकृतीनां जमदग्निभरदा जभृगवः अथ यत्र

हरिः

३

त्रिवायुसूर्यादेवतादेवी गायत्रीदेवी उष्मिकदेवी हहत्वा ष्ठं दासि गरापत्यावाहन
जनयोर्विनिर्योगः॥ ॐ गरानां त्वेति प्रजापति ऋषिर्ब्रजुर्ग रापतिर्देवता गरापते रावाह
नक्षत्रजनयोर्विनिर्योगः॥ ॐ गरानां त्वेति भूमेत्यन्तं पठित्वा॥ ॐ अं वे अं विके इति प्रजा
पति ऋषिर्दुर्गादेवताऽनुष्टुप् छन्दः दुर्गावाहनक्षत्रजनयोर्विनिर्योगः॥ ॐ अं वे अं विके
इति वासिनीत्यन्तं॥ ॐ वायो वेति गंधर्वा ऋषयो वातो देवता उष्मिक छन्दः वायो राहन
क्षत्रजनयोर्विनिर्योगः॥ ॐ वातो वेति मादधुरित्यन्तं॥ ॐ ऊर्ध्वा अयेति प्रजापति ऋ
षिराकाशो देवता उष्मिक छन्दः आकाशवाहनक्षत्रजनयोर्विनिर्योगः॥ ॐ ऊर्ध्वा अ

मा.स.

४

त्येति स्म नोरित्यन्तम् ॥ ॐ अश्विनोर्भैषज्येति अश्विः अश्विनौ देवता अश्विनिकुमा
रावाहनपूजनयोर्विनीयोगः ॥ ॐ अश्विनोर्भैषज्येनेते जसा वृक्षवर्चसायाभिधिं चाभीतिमं
त्रयाठः ॥ ॥ इति कल्पश्रुत्यापनविधिः ॥ ॥ अथोत्सवादिनेष्टांतः कर्ता सुत्वातः शुचिः शु
क्लवस्त्रादिहृतः प्रक्षालितपादपाशः शुक्लगंधानुलेपनः कृतनित्यहृद्यो यजमानः सुवर्णरज
तपवित्रीकृतदक्षिणकरो वामहस्तेन कृतवहुकुशस्तोरणमाह समीपे गोमयोपलिप्तभूमी
न्यस्तश्रीयर्णादिषु शलादारुमयपीठे परिकुशाक्षनेष्टाशुखोऽन्नज्जानुहस्त उपविश्य तोरणं हरिः
मातृपूजां कुर्यात् ॥ ततः कुशतिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्येत्यादिदेशकालौ स्मृत्वा कतव्या मु ४

ककर्मनिर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं गौर्यादितोररामातृकापूजाप्रहंकारिव्ये ॥ इति संकल्पः ॥ ॐ
मनोज्ञतिरिति मंत्रेण ॥ ॐ भूर्भुवः स्व रिति मंत्रेण गौर्यादिदशतोररामातृक इह गच्छेत्यावाह्य
प्रतिष्ठापयेत् ॥ गायत्र्या ॥ गौरी च धनदानं दामि मलामङ्गलावला ॥ गङ्गा च यमुना धात्री वि
धात्री तोररां विका ॥ ॐ गौर्याय नमः १ ॐ धनदायै नमः २ ॐ नंदायै नमः ३ ॐ विमलायै नमः ४ ॐ मङ्गलायै नमः ५
ॐ वर्लायै नमः ६ ॐ गङ्गायै नमः ७ ॐ यमुनायै नमः ८ ॐ धात्र्यै नमः ९ ॐ विधात्र्यै नमः १० इति प्रत्येकं नाम धा
रयेत् ॥ ॐ कार्त्तवर्षेण नमो ननु चतुर्थं तेना च स्वस्वनाम मंत्रेण प्रत्येकं पंचोपचारैः सम्यक् पूज
येत् ॥ पराम्य विसर्जयेत् ॥ इति तोररामातृका पूजा ॥ ॥ अथ द्वारमातृका पूजा ॥ ॥ ॐ अघोरेश

मा.स.

५

कालौ स्मृत्वा करिष्यमार्गमुक् कर्मनिर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं तदङ्गत्वेन नन्दादि सप्तद्वारमा
तत्सजामहं करिष्ये ॥ इति संकल्पः ॥ ॐ मनोज्ञतिः ॐ भर्तुवः स्वः नन्दादि सप्तद्वारमातरः ३
हागे ह्यावाद्यस्थापयेत् ॥ ताम्रयथा ॥ नन्दे नन्दिनि वासिष्ठे वासुदेवे च भार्गवे ॥ जया च
विजया चैव सप्तैता द्वारमातरः ॥ ॐ नन्दासि १ ॐ नन्दिन्यासि २ ॐ वासिष्ठ्यासि ३ ॐ वा
सुदेवासि ४ ॐ भार्गव्यासि ५ ॐ जयासि ६ ॐ विजयासि ७ ॥ इति षष्ठ्येकं स्वस्वनां मासं स्पृशे
त् ॥ सुवर्णाद्यर्घ्यान्ने गन्धपुष्पाक्षतान् रक्षित्वा ॥ एतानि पाद्यार्घ्या च मनीयानि चन्दनानुले
पनशालिततण्डुलपुष्पधूपदीपबत्स्रनैवेद्यतांबूल एतानि नन्दायै नमः ॥ एवं ॐ कार

श्रीः

५

पर्वकचतुर्थतनमो तत्सस्वनाममन्त्रेण सर्वोक्तैरपचौरैः नन्दिन्यादिसप्तमा^{तं} पूजयेत् ॥ इति
वारमातृसृजा ॥ ॥ ततो गृहाभ्यन्तरे गौर्यादिवोऽशमातृ ब्राह्म्यादिसप्तचव्रत्येकं पूजयेत् ॥ पूजो
पकराणां न्युपकृत्य ॥ शुचिराचान्तः प्राशुरव उपविश्य ॥ यवजस्रान्यादाय ॥ ॐ अद्येत्यादिदेशका
लौस्मत्वा कर्तव्यामुक्तकर्मनिर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं गरायति दुर्गा सूर्यादिनवग्रहपूजनं गौर्यादिवो
ऽशमातृसृजनं ब्राह्म्यादिसप्तमातृसृजनं चाहंकारित्ये ॥ आवाहनादिपंचोपचा गरायति मन्त्रेण ॥
गरायति सम्यक् पूजयेत् ॥ वक्तुं रोति प्रार्थयेत् ॥ ॐ अवे अवी केति मन्त्रेण पंचोपचारैः दुर्गा सम्यक्
पूजयेत् ॥ एवं सूर्यादिनवग्रहान्यत्येकं मिश्रितं च सम्यक् पूजयेत् ॥ तत्राक्षतानादाय ॥ ॐ भर्गो देवस्य

मा.स.
६

सूर्यादिनवग्रहगृहेत्यावाह्यस्थापयित्वा ॥ एतानि पाद्यार्थाचमनीयपुनराचमनीयश्चमन
लेपनपुष्पाक्षतधूपदीपनैवेद्यतांबूलवस्त्रैरभ्यर्च्यनमस्कृत्य ॥ ॐ भगवन्शिवेनायकभगवतिदु
र्गे ॥ ॐ भगवंतो नवग्रहायुस्मत्प्रसादिदं मे निर्विघ्नं परिसमाप्य ॥ तामित्युक्त्वा क्षमध्वमिति तान् विस
र्जयेत् ॥ ततः प्रतिमासु भित्तौ यथेवालिखितसु अक्षतपुंजेषु वा गौर्यादिषोडशमातृवाल्यादिचपत्ये
कं प्रजयेत् ॥ तान् च ॥ गौरी पद्मा सची मेधासा वित्री विजया जया ॥ देवसेना स्वधा स्वाहा मातरो लो
कमातरः ॥ धृति तुष्टिस्तथापुष्टिरात्मनः कुलदेवता ॥ १६ ॥ बाली मोहेश्वरी चैव कौमारि वैष्णवीत
था ॥ वाराही चैव मोहिनी चामुखा सप्तमातरः ॥ १७ ॥ तत्र स्थले ॥ ॐ गौर्यसि ॥ १ ॐ पद्मासि ॥ २ ॐ स
रि
६

च्यासि। ३ॐ मेधासि। ४ॐ सावित्र्यासि। ५ॐ विजयासि। ६ॐ जयासि। ७ॐ देवसेनासि।
८ॐ स्वधासि। ९ॐ स्वाहासि। १०ॐ मातरोसि। ११ॐ लोकमातरोसि। १२ॐ धृतिरसि। १३ॐ
तुष्टिरसि। १४ॐ पुष्टिरसि। १५ॐ आत्मनःकुलदेवासि। १६ द्वितीयपंक्तौ॥ ॐ वाह्मीसि। १७
ॐ मोहेश्वर्यसि। १८ॐ कोमार्यसि। १९ॐ वैष्णव्यासि। २०ॐ वाराह्यासि। २१ॐ इन्दुरायसि। २२ॐ
चामुण्डासि। २३ॐ मनोज्ञातिमंत्रेणाक्षतान्यतिष्ठाय॥ ॐ भुभुवः स्वः गौरी इहा गच्छत्यावा
ह्यस्थापयेत्। ततः सुवर्णाद्यर्घ्यपात्रं गंधपुष्पाक्षतान्क्षित्वा एतानि पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानी
यपुनराचमनम् चंदनानुलेपनशालिततरुणपुष्पाणि धुपदीपनैवेद्यतांबूलवस्त्रगौर्यैः।

मा.प.

नमः॥ ॐ कार्त्तुर्वके रा चतुर्थं ते न नाम सं त्रे रा सर्वा प्रत्येक मुत्तर संस्थाः स्रज्यः॥ एवं ब्रह्मा
द्या त्रीणि । यदा तु मातराणां गण देवतानां च प्रत्येकं नाम गृहीत्वा द्जन्तं न संभवती॥ काला
घात क्रमानुरोधात्॥ तदा गौर्यादिभ्यो नमः॥ इदं पाद्याद्या चमनीयामीत्यादिरित्या युगपत्स
जयेत्॥ एवं ब्रह्माद्या अपि॥ ततः स्वाचारतो यजमान पत्नीपक्षान्नादिकमादाय शिरसि नि
धाय वसो धारत सृते न भित्तौ लग्ना सप्त पंचधा धारा कार्या एभिर्मंत्रैः ॐ वसोः पवित्रम् ।
तां ण सवितुः इत्यादि । तां ण सवितुः । समहिष्णामिति क रवो हेतां ददर्श सा हस्यै सहस्र धारा सर्वा कल्पः
कामान्मुदुहेतथैव तद्यजमानाय सहस्र धारा सर्वा कामान्मुदुहेति॥ ततो धौ शान्तिरिति ७

पठित्वा प्रणाम्य ॥ दक्षिणादानम् ॥ ॐ श्रुयेह मम अमुककर्माकृतया स्तेतत् दीप कलशग
रोश पूजनपूर्वक गोमयमातृकादिभिः पूजनकृतस्य प्रतिष्ठासाङ्गतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां
यथानामगोत्रायेति ॥ ॐ आवाहनं न जानामि न जानामि वि सर्जनम् ॥ पूजां चैव न जाना
मि क्षमध्वमातृदेवता ॥ ॥ इति गौर्यादिमातृकासुजाविधिः शुभम् ॥ ॥ अथाभ्युदयिक
श्राद्धविधिः ॥ ॥ तत्र मत्स्यपुराणे ॥ उत्सवानन्दसन्नानयज्ञोद्धारदिमङ्गले ॥ मातरः प्रथमं
पूज्याः पितरस्तदनन्तरम् ॥ ततो माता महानां च विश्वे देवास्तथैव चेति ॥ एतच्छ्राद्धं पातरे बभूव
ति ॥ पूर्वाह्णे देविकं कार्यं मयराह्णे तु पैतृकम् ॥ एकोदिष्टं तु मध्याह्ने पातर्हं द्विनिमित्तकम् ॥ इति

ना. आ.

ज्ञातर्पणरणात्॥ प्रातरिति संभवे अन्यथा रात्रौ देवपुत्रजन्मनि जातकर्मोक्तं भूतनान्दीमुखश्चाद्वानु
पपत्ते॥ अत्र आदेवात्मरणिदिगदिनियमाः पदरिक्ताः॥ आश्वलायनपरिशिष्टः॥ आभ्युदयिकेयु
ग्माः बालराः॥ अमूलादर्भाः प्राशुतेभ्यः उदशुतेभ्यो वा प्राशुतेवोदोदर्भो पवित्र इति कात्यायनः॥
आभ्युदयिकेः पदक्षिरासुपचारः पितृमनुवर्जं जप इति ऋजवेदर्भा यवैस्तिलार्थः॥ संपन्नमिति
तृप्तिप्रसोदधिवराक्षतमिश्राः पितृणां नान्दीमुखान् पितृना वा हयि व्य इति च नान्दी मुखः पितृ
रुप्रीयंतामित्यस्यैयस्थाने नान्दी मुखान् पितृना च ययिथे॥ इति एहति च नान्दी मुखः पितरः पि
तामहाः प्रपितामहाः मातामहाः प्रमातामहाः हृदप्रमातामहाः अर्पयंतामिति स्वधां प्रयुञ्जीतयु

रामः

८

गमानाशयेदेवेति अत्र नान्दीमुखाः पितर इति मातरां मातामहनामपि प्रदर्शितानां अर्थः अपसव्यक
रणापितृतीर्थयोर्निषेधोपिकात्यायनोक्तः ॥ गोत्रनामभिराम अपितृर्घं निवेदेयेत् ॥ नात्रापसव्यकर
णां नापि चोत्तीर्थमिष्यते ॥ पात्राणां पराणादीनि देवेनैव हि कारयेदिति पुरुषवयो चारोक्तम् प्रदर्श
तो हेमाद्रौ नान्दीमुखे विबोहचप्रपितामहद्वयकं नाम संकीर्तयद्दिहानन्यत्र पितृद्वयकमित्ययं क्रमो
विवाहद्वयत्रिविधा चत्वारोत्तरास्मिंदेशे शिष्टेर्नानुसृतः ॥ पितरः पितामहः प्रपितामहः मातामहः
प्रमातामहः वदप्रमातामहश्च प्रीयताम् ॥ न स्वधाययुज्जीतेत्ययं कात्यायनोक्तो स्मरभिरञ्जलिना
शिरसि कृतः ॥ हृदि श्राद्धे पितृदानं वै कल्पिकम् ॥ पितृनिर्वापरां कुर्यान्नवाकुर्यान्नराधियः ॥ हृदि श्रा

ना. आ. देमहाबाहो कुलधर्मानेव क्षतु ॥ इति भाविष्य पुराणात् ॥ पिराऽनिर्वापरागित्युपलक्षणात् ॥ अतो यस्य
कुले यावती कर्तव्यता हीदृश आदनावत्येव कर्तव्या नाधिकेत्यर्थः ॥ तत्र तत्र सुहृताद्यतिक्रममयदपिराऽमव
शिष्टाचरन्निति तेदकाले व्येते ॥ तत्राचौ शौकराणादीनावाधः ॥ अशौकराणामर्थे च आवाहनावने जने ॥
पिराऽशौकेषु कुर्वीत पिराऽहीनेषु वर्तते ॥ पिराऽनिर्वापरहितं यत्र आदं विधीयते ॥ स्वधार्वा न लोपोक्ति
विकरस्तु न लुप्यते ॥ अक्षय्यदक्षिणा सास्मिन्सौ समययथास्थिति रिति स्मरणात् ॥ ॥ अथ प्रयो
गः ॥ कर्ता प्राञ्चुखज्जु रेवादीपं प्रज्वाल्य ॥ ॐ यदेवेति मन्त्रेण कर्मपात्रं कृत्वा ॥ ॐ यदेवादेवेह नंदे
वासश्च कृमावयम् ॥ अग्निर्मातस्मादेन सो विश्वान्मुच्यन्व हिस ॥ यदि दिवा यादि नक्तमेना ॥ ॐ सि

शिवः

५

चक्रमावयम् ॥ वायुमातस्मोदेनसो विश्वान्मुञ्चत इह सः ॥ यदि जायद्यदि स्वप्न एना ॥ सिच
क्रमावयम् ॥ सूर्यो मातस्मोदेनसो विश्वान्मुञ्चत इह सः ॥ ॐ पवित्रे स्थो वै ह्मव्यो स वि तर्वः प्र सव
उत्पुनाम्यद्विदेरा सूर्यस्य रस्मिभिः ॥ गन्धाक्षततिलयवपुष्प्यारीधृत्वा ॥ कुशवयसहितं जलमा
दाय ॥ ॐ अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थाङ्गो तोषि वा ॥ यः स्मरेत्पुण्डरीकाक्षं स बाह्याभ्यन्तर शुचिः
॥ ॐ पुण्डरीकाक्ष पुनातु ॥ श्राद्धद्वयमात्मानं च सिंवेत् ॥ तत्कुशादिकमादाय ॥ ॐ अये ह्यमुक
गोत्राणां मातृ पितामहि प्रपितामहीनां मुकुका मुकदेवीनां नादिमुखीनां मुकुगोत्राणां पितृ पि
तामह प्रपितामहनां मुकुका मुकशर्मिणां सप्तर्षीकानां नान्दीमुखीनां मुकुगोत्राणां मातृमह प्र

ना. आ.

१.

मातामह-हृदप्रमातामहानाममुकामुकशर्मणां सपत्नीकानां नान्दिमुखानां वसुसत्यसंजकविश्वेदेव
पूर्वकानां मुमुककर्माकृतयाऽसुदयिकश्राद्धमभिर्देवैरहंकरिष्ये ॥ इति प्रतिज्ञाय त्रिर्गायत्री जपेत् ॥
ॐ देवताभ्य इति विजोपेत् ॥ ततो दिग्बन्धनं कुर्यात् ॥ कुशाय वा न्यासाय ॥ ॐ अग्निष्वात्ता पितृगणाः प्रा
चीरक्षन्ते मे दिशम् ॥ अथ परता असुरारक्षा ॥ ॐ सिवे दिवदः ॥ ॐ वीर्ह्यदः पातु यांभ्यां ये पितरः स्थिताः ॥ अ
थ परता ॥ ॐ प्रतीची मा ज्यपास्तदत् ॥ अथ परता ॥ ॐ उदीची मा पि सोमपाः ॥ अथ परता ॥ ॐ रक्षोभृता पिशा
चेभ्यस्तथैवा सुरदोषतः ॥ सर्वतश्चाधिपस्तेषां यमोरक्षं करोतु मे ॥ इति क्रमेण चतुर्दिक्षु यवां विकीर्य
॥ त्वमग्नेति नीविबंधनम् ॥ ॐ त्वमग्ने द्युपि त्वमा शुशुक्षरि त्वमद त्वमश्मनस्यरि ॥ त्वं वनेभ्यस्त्वमो यत्

स्तुतः

१०

धीम्यस्तु नृणां नृपते जायसे शुचिः॥ अथासनम्॥ ॐ अथाभ्युदयिक आर्द्रः सुकगे त्राणा मस्य त्मातृपिताम
हि प्रपितामही नाममुका मुकदेवीनां नंदीमुखीनां आर्द्रसंबंधिनां वसुसत्यसंज्ञकानां विश्वेषां देवानां
मिदमासनं वोनमः॥ ॐ अथेत्यभ्युदयिक आर्द्रः सुकगे त्राणां पितृपितामहप्रपितामहनाममु
का मुकशर्मणां नंदीमुखानां वसुसत्यसंज्ञकानां विश्वेषां देवानां मिदमासनं वोनमः॥ ॐ अथा
भ्युदयिक आर्द्रः सुकगे त्राणां मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहनाममुका मुकशर्मणां नंदीमु
खानां वसुसत्यसंज्ञकानां विश्वेषां देवानां मिदमासनं वोनमः॥ ॐ अथासुकगे त्रायाः अमुकदेव्या
या नंदीमुख्या अथाभ्युदयिक आर्द्र इदमासनं तेनमः॥ एवं पितामहि प्रपितामहीभ्यां दद्यात्॥ ॐ अ

ना. आ.

११

आभ्युदयिक आदेः सुक गोत्रस्यास्मात्पितुः सुक शर्मणो नोदी सुखस्य इदमासनं ते नमः ॥ एवेमेव पिताम
हादिपं चोदयात् ॥ अज्वस्तनकुशरूपमासनं सर्वभ्यो दद्यात् ॥ ततो गंधाक्षतताम्रलवत्रादिभिः समभ्य
र्च्य धूपदीपौ च कारयेत् ॥ यवकुशजलान्यादाय ॥ ॐ आभ्युदयिक आदेः सुक गोत्राणां मातः पितामहि
प्रपितामहीनां मुमुका सुकदेवीनां नोदी सुखीनां आद्वसंवधि नोवसुसत्यसंज्ञका विश्वेदेवा एतान्यर्चन
विधौ गंधपुष्पाक्षतधूपदीपनैवेद्यताम्रलवत्राणि बोधे नमः ॥ ॐ अथाभ्युदयिक आदेः त्यादिपिवादि
त्रयः मातामहादित्रयाणां वसुसत्यसंज्ञका विश्वेदेवा एतान्यर्चनविधौ गंधपुष्पाक्षतधूपदीपनैवे
द्यतां दलवत्राणि बोधे नमः इति उत्सृजेत् ॥ ॐ अथासुक गोत्रे मातर सुकदेवी नोदी सुखी आभ्युदयि

शंकरः

१५

कश्चोदयतान्यर्चनीविधौ गंधपुष्पाक्षतधूपदीपनैवेद्यतां बलवासांसितेनमः॥ एवमेवपितामही प्रपिता
मही पितृपितामह प्रपितामह मातामह प्रमातामह वृद्धप्रमातामहभ्यो गंधादिकमुत्सृजेत्॥ अथान्न
संकल्पः॥ कुशादिकमादाय॥ इदमासा नमोऽस्तु स्वासिपितृभ्योनमः॥ तत्र प्रथमं विश्वेदेवानामुक्ता
नाभ्या पारिभाष्यामात्रादिदेवपात्रमालभ्यः॥ ॐ हविर्वितेपात्रं ॐ ह्योर्विधानं वासरास्यसुरेवः सृतेः
सृते जुहोमि स्वाहा॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमेवेधानि दधे पदं म॥ समूठमस्य पा॥ सुरे स्वाहा॥ कृष्णक
थमिदं रक्षमदीयमिति पठित्वा॥ ॐ इदमन्नं ॐ श्माश्राय ॐ इदमाज्यं ॐ इदं हविरित्यादिना दक्षि
णाङ्गुष्ठमा रोप्य॥ ॐ यवोसियवयास्मे देवो यवयाराति तितयवा चिकीर्य॥ कुशादिन्यादाय॥ ॐ

ना. आ.

१२

अथाभ्युदयिकश्राद्धेऽमुकगोत्राणां मातृपितामही प्रपितामहीनां न्दीमुखीनां श्राद्धसंबन्धिभ्यो वसुसत्त्वसं-
ज्ञेकेभ्यो विश्वेभ्य इदमन्नं सोपकरं वीनमः॥ एवं पात्रालंभनादि पूर्ववत्कृत्वा पित्रादिसंबन्धिभ्यो मातामहा-
दिसंबन्धिभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो दद्यात्॥ एवं पात्रालंभनादि पूर्ववत्कृत्वा ॥ ॐ अथैहऽमुकगोत्रायै मा-
तृऽमुकदेव्यै न्दीमुख्यै आभ्युदयिकश्राद्धेऽदमन्नं सोपकरांते नमः॥ एवं पितामही प्रपिताम-
हीभ्यां पितृपितामहप्रपितामहेभ्यो मातामहप्रमातामह इदप्रमातामहेभ्यो दद्यात्॥ ॐ अथ न-
दीनं कुर्याद्दीनं विधिहीनं च यद्धवेत्॥ तत्सर्वमच्छिदमस्तु प्रसादात्भवतां मम॥ नमस्तुभ्यं विरूपाक्ष हरि-
नमस्तोनेकचक्षुषे॥ नमः पिनाकहस्ताय वज्रहस्ताय वै नमः॥ ततो गायत्री जपेत्॥ ॐ मधुवातादी १२

दि

अथोपठित्वा ॥ पुरुषसूक्तं पठेत् ॥ ततः प्रागग्रकुशायां भूमौ ॥ कुशान्यादाय ॥ असंस्कृतप्रणी
तानां त्यागीनां कुलयोगिताम् ॥ उद्दिष्टभागधेयानां दर्भेषु विकरासनमिति आस्तत कुशाज्यो
परिउत्सृजेत् ॥ अग्निदग्धाश्च ये जीवा ये यदग्धा कुले मम ॥ ममौदते न त्वयंतु तत्तायां तु परं
गतिमिति दत्तासनकुशोपरिविकीर्तनम् ॥ ततः आचम्य हरित्वा ॥ ॐ सुप्रोक्षितमस्तु ॐ शिवाः
आपः सन्तु ॐ सोमनस्यमस्तु ॐ अक्षतं चारिष्टमस्तु ॥ इति पात्रेषु निक्षिप्य ॥ अथाक्षयेऽदक
म् ॥ कुशान्यादाय ॥ ॐ अग्रामुकगोत्रा मातां मुके देवीनां दीमुखी आभ्युदयिक आदे दत्तैतद
ब्रह्मणादिभिः प्रीयंताम् ॥ एवं पितामही प्रपितामहीभ्यां दद्यात् ॥ ॐ अयेऽहं मुकगोत्रोऽस्मात्पिता

ना. आ.

१३

सुकशर्मानां दीमुख्याभ्युदयिकश्राद्धे दत्तैस्तदन्नपानदिभिः पीयंताम् ॥ एवं पितामहः प्रपितामहः मा-
तामहः प्रमातामहः स दुप्रमातामहस्योदयात् ॥ ततः प्राशुरेवः अतिवध्वाः आशिषः प्रार्थयेत् ॥ ॐ गो-
त्रे नो वर्धताम् ॥ ॐ वर्धताम् ॥ ॐ दातारो नो भि वर्धताम् ॥ ॐ वर्धताम् ॥ ॐ वेदाः संतिरेव च ॥ सत्तु ॥ ॐ
श्रद्धा च नो मा व्यगमत् ॥ ॐ मा गात् ॥ ॐ बुरुधेयं च नोऽस्तु ॥ ॐ अस्तु ॥ ॐ अन्नं च नो बुरुभवेत् ॥ ॐ भ-
वतु ॥ ॐ अतिथींश्च त्वमे मही ॥ ॐ त्वमध्वमः ॥ ॐ याचितारश्च न सन्तु ॥ ॐ सन्तु ॥ ॐ माया चिक्म-
कं च न ॥ ॐ माया चेथा ॥ ॐ एताः सत्याः आशिषः सन्तु ॥ ॐ सन्तु ॥ ततः श्राद्धकर्ता ब्राह्मणहस्तेन रामः
तिलकं कुर्यात् ॥ ॐ अथ दक्षिणादानम् ॥ ॐ अथ मुकगोत्राणां मातृपितामहिप्रपितामहि

१३

तै

नाममुक्तामुकेदेवीनां नान्दीमुखीनामाभ्युदयिकश्चाद्वसुसत्यसंज्ञकानां विश्वेद्योदेवानां कृतदा
भ्युदयिकश्चाद्वप्रतिष्ठार्थं इमानि फलमूल्यानि वनस्पतिदेवतानि तन्मूल्यापकल्पितं इदं विष्णुदे
वतं यथानामगोत्रायामुक्ताशर्मरोगास्त्राय दक्षिणात्वेन तुभ्यमहं संप्रदेदे ॥ एवमेव परित्रिकद्व
योपि ॥ ततः ॐ अद्य हामुक्तागोत्रायामातुरमुकेदेव्यानां नान्दीमुख्या कृतैतदाभ्युदयिकश्चाद्वप्रतिष्ठार्थं
इमानि फलमूल्यानि वनस्पतिदेवतानि तन्मूल्यापकल्पितं इदं विष्णुदेवतं यथानामगोत्रा
यामुक्ताशर्मरोगास्त्राय दक्षिणात्वेन तुभ्यमहं संप्रदेदे ॥ एवमेव पितामही प्रपितामही
भ्यां च दद्यात् ॥ ततः ॐ अद्य हामुक्तागोत्रस्याऽस्मत्पितुरमुक्ताशर्मरोगान्दीमुखस्य कृतैतदा

ना. आ.

१४

भुदयिक श्राद्ध प्रतिष्ठार्थं इमानि फलमूलानि. वनस्पतिर्देवतानि तन्मुखोपकल्पितं इदं. वि
सृदेवतं. यथानामगोत्राया मुक शर्मणो वा ह्यराय. दक्षिणात्वेन तुभ्यमहं सप्रदेद. ॥ एवं मेव. पि
तामहं. प्रपितामहेभ्यो दद्यात्. ॥ तथा मातामहं. प्रमातामहं. वृद्धप्रमातामहेभ्यो दद्यात्. ॥ अथ वि
सर्जनम्. ॥ ॐ वसुसत्यसंज्ञका विश्वे देवाः प्रीयन्तामिति विश्वे देव विसर्जनं कृत्वा. ॥ ॐ वा
जे वाजेति संवाभ्यामावादि विसर्जनं कुर्यात्. ॥ ॐ वाजे वाजे वत वाजिनो धनेषु विषाऽऽमृता
ऋतज्ञाः. ॥ अस्य मधः पिवत मादयधं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः. ॥ ॐ आमा वाजस्य प्रसवो
जगम्या देमद्या वा एथिर्वी विश्वरूपे. ॥ आमा गन्तां पितरा मातरा वा मा सोमोऽऽमृतत्वेन गम्यात्. ॥

हरिः

१४

श्री.

१५

ॐ देवताभ्यः शक्तिविःपठेत् ॥ ततः दीपाद्यादने विधाय हस्तौ पादौ प्रक्षाल्या च मयः ॥ अथ मादात्कूर्व
तां कर्मप्रचये वेता धरेषु च ॥ स्मरणादेव तद्विष्णोः संदर्शस्यादिति श्रुतिः ॥ एतत्सर्वं विस्मये प्रति
पादयामि ॥ इति प्रतिपत्तिः ॥ अथ वा सारास्य शर्मानं क्षत्रीयवर्मानं वैश्यस्य गुप्तात्तम् शूद्रस्य
च दासानां नाम इत्येव धातयम् ॥ त्रिणां तु देव्यन्तं नामेति चातुर्वर्णसाधारणम् ॥ इति
आभ्युदयिक आदिविधिः शुभम् ॥ ॥ संवत् १९६० शालमिति आद्या उशुदि १५ तेज
पगे विन्द शर्मरो नलि रिवतम् ॥ ॥ श्रीरामचन्द्राय नमः ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ रामः

१५

अधस्तात् वि

सम

आर्य समाज
ASIA ARCHIVES

3133